

Міністерство освіти України

Київський університет імені Тараса Шевченка

Український інститут міжнародних відносин

Кафедра історії міжнародних організацій і дипломатичної служби

На правах рукопису

ГРАБАЖЕЙ Владилен Миколайович

**РОЛЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ
В УРЕГУЛЮВАННІ ІРАНО-ІРАКСЬКОГО
КОНФЛІКТУ І ПОЛІТИКА США**

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття вченого ступеня
кандидата історичних наук
по спеціальності 07.00.03 — Всесвітня історія
(Новітній період)

Київ — 1994

Робота виконана на кафедрі історії міжнародних організацій і дипломатичної служби Українського інституту міжнародних відносин при Київському університеті імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник:
БРУЗ В. С., доктор історичних наук, професор.

Офіційні опоненти:
ЗЛЕНКО В. А., доктор історичних наук,
КОМІРЕНКО І. Д., кандидат історичних наук, доцент.

Провідна установа: Український державний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.

Захист відбудеться « 14 » 06 1999 року о 14.00 на засіданні спеціалізованої ради Д.068.18.24. по захисту дисертацій при Київському університеті імені Тараса Шевченка за адресою: місто Київ, вул. Мельникова, 36/1.

З дисертацією можна ознайомитись в науковій бібліотеці Київського університету імені Тараса Шевченка.

Автореферат розісланий « 12 » 05 1999 року.

Вчений секретар
спеціалізованої ради,
кандидат історичних наук, доцент

КОППЕЛЬ О. А.

ЛНБ України ім.В.Стефаніка

00756480 (U)

ЛНБ ім. В. Стефаніка
АН України

Відступ "холодної війни" не означав усунення всіх факторів, що зумовлювали загрозу міжнародному мирові та безпеці.

Суперечності міжнародного розвитку породили спалахи небезпечних регіональних конфліктів, що підривали стабільність не лише на регіональному, а й на міжнародному рівні.

За нових умов співробітництва у міжнародних відносинах невимірно зростає роль ООН як головного інструмента підтримання миру і міжнародної безпеки.

У напрямі вдосконалення миротворчої діяльності ООН особливого значення набуває глибоке і неупереджене вивчення уроків історії, особливо операцій ООН по підтриманню миру. Це й визначило вибір теми дослідження.

Специфіка дослідження полягає в комплексному вивченні миротворчих зусиль ООН і політики США у зв'язку з ірано - іракською війною з метою з'ясування збігів та розходжень, а також їхнього впливу на врегулювання конфлікту. Враховуючи становище США як постійного члена Ради Безпеки і місце Близького Сходу в економічних та військово-стратегічних планах Вашингтону, проведене дослідження є особливо актуальним як у науковому, так і в політичному відношенні.

Роки "холодної війни" істотно вплинули на формування світової політики, методів, форм роботи у взаємодії урядів та їхніх представників у системі міжнародних організацій, де ООН відведено провідну роль. У ній віддзеркалилася складність усіх елементів, які визначають динаміку розвитку історичних процесів у світі в цілому. Регіональні конфлікти, хоча вони і є наслідками конкретних політичних акцій конкретних же держав, вимагають для свого врегулювання значних міжнародних зусиль, у яких роль ООН як інструмента миру є особливо значною.

Наукова новизна пояснюється необхідністю комплексного дослідження механізму створення, прийняття і здійснення ухвал Ради Безпеки на етапі перехідного періоду світового історичного розвитку - від "холодної війни" і всеохоплюючої конфронтації до міцнішого й взаємозалежнішого миру, тобто етапу колективних зусиль і світового співробітництва.

Актуальність даного дослідження визначається:

1. Важливістю детального дослідження ролі Ради Безпеки як дійового органу, її потенційних можливостей і причин, що перешкождали виконанню нею миротворчої місії.

2. Необхідність об'єктивного аналізу позицій причетних сторін, їхньої політики в регіоні конфлікту та в Раді Безпеки, особливо політики США.

3. Значимістю вивчення та узагальнення досвіду розв'язання Ірано-Іракського конфлікту Організацією Об'єднаних Націй для прикладання цього досвіду в розв'язанні інших регіональних конфліктів.

4. Важливістю вивчення впливу військово-стратегічного розташування Перської затоки на формування зовнішньополітичного балансу регіональної та міжнародної безпеки.

Наукова проблема, що вирішується в дисертації, - проблема вироблення, прийняття та втілення рішень Ради Безпеки ООН щодо врегулювання регіональних конфліктів на прикладі Ірано-Іракської війни, а також особливості врегулювання цього конфлікту на ґрунті політики США у районі Перської затоки.

Предметом дослідження є концептуальний підхід Ради Безпеки до проблеми регіонального конфлікту у Перській затоці і процес миротворчих зусиль американської адміністрації президента Р.Рейгана у Раді Безпеки та реальна політика Вашингтону у зазначеному регіоні.

Об'єкт дослідження - свідчення миротворчих зусиль ООН щодо врегулювання регіонального конфлікту в Перській затоці і реальна політика США.

Як і будь-яка інша, війна між Іраном та Іраком, що розпочалася у вересні 1980 року, порушила мир і створила загрозу міжнародній безпеці. Рада Безпеки, як виконавчий орган Організації Об'єднаних Націй, повинна була втрутитися і спробувати зупинити застосування сили у вирішенні суперечки, що виникла між двома державами-членами ООН. У даному дослідженні робиться спроба визначити причину, з якої у конкретному випадку Ірано-Іракського конфлікту Рада Безпеки виявилася неспроможною своєчасно і рішуче згідно Статуту ООН виконати свої обов'язки по забезпеченню і підтримці миру та безпеки в усьому світі.

Проблема вироблення і прийняття рішення у процесі повсякденної роботи ООН пов'язана з багатьма об'єктивними та суб'єктивними чинниками, що впливали на формування позицій зацікавлених або втягнутих у конфлікт сторін, тому метою

дослідження є аналіз причин, що реально впливали на практику прийняття та здійснення рішень ООН. Для реалізації зазначеної цілі ставиться така мета дослідження:

1. Розкрити особливості діяльності Ради Безпеки ООН у врегулюванні регіонального конфлікту в Перській затоці.
2. Визначити витoki і причини кризи в Перській затоці та вплив Сполучених Штатів на процес мирного врегулювання іраноіракського конфлікту.
3. Дослідити підхід Ради Безпеки до виникнення та розвитку конфлікту, а також еволюцію її діяльності на різних етапах вирішення проблеми.
4. Вивчити підхід адміністрації президента Р. Рейгана до проблеми ірано-іракської війни на різних її етапах.
5. Проаналізувати механізми, форми та методи ООН у врегулюванні регіонального конфлікту.
6. Дати аналіз документів ООН з питань врегулювання ірано-іракського конфлікту.
7. Зробити висновки про ефективність миротворчих зусиль ООН, причин, що гальмували та сприяли прийняттю основних рішень, які стали підґрунтям процесу припинення вогню та початку мирних переговорів; визначити складність процесу мирних переговорів і ролі у ньому ООН.

Хронологічні межі роботи охоплюють період від початку ірано-іракської війни у вересні 1980 року до серпня 1990 р.

Методологічною та теоретичною основою дослідження є принцип історизму та закони логіки.

Методи дослідження: порівняльно-історичний, аналітичний, комплексний; для вивчення окремих явищ застосовано системний аналіз.

У дисертації вперше в Україні зроблено наукову спробу пояснити причини, що сприяли та перешкождали виробленню й прийняттю рішень щодо мирного врегулювання конфлікту в Перській затоці на основі деідеологізованого об'єктивного аналізу діяльності ООН і політики США.

У дослідженні розкрито діалектичний процес переходу від бездіяльності до активного втручання ООН у хід ірано-іракського конфлікту; науково обґрунтовано об'єктивність розбіжностей між офіційною позицією США в ООН і практичним здійсненням їхньої політичної лінії у відношенні до регіону,

що розглядається; проаналізовано політику силового підходу США до вирішення проблеми врегулювання конфлікту між двома ісламськими державами; визначено головні чинники, що впливали на позицію постійних членів Ради Безпеки з питань оцінки та характеру ірано-іракської війни, методів та засобів врегулювання цього конфлікту; на основі глибокого наукового аналізу подано характеристику, визначено політичне та історичне підґрунтя механізму врегулювання конфлікту; виділено періоди виникнення, розвитку та розв'язання ірано-іракського конфлікту; дається характеристика політики США у регіоні.

Практичне значення роботи полягає в тому, що вона сприяє усвідомленню механізмів функціонування Ради Безпеки ООН у розв'язанні конфліктних ситуацій (на прикладі ірано-іракської війни). Результати дослідження можуть бути використані для подальшого глибшого вивчення як проблеми врегулювання конфліктних ситуацій та дієвості механізмів ООН, так і суміжної проблематики. Висновки дисертації передбачені у практичному використанні працівниками зовнішньополітичних відомств. Матеріали дисертації можуть бути вельми корисними під час вивчення курсів та спецкурсів: "Історія міжнародних відносин і зовнішньої політики", "Історія міжнародних організацій" і под.

Історіографія проблеми: головними джерелами для дослідження даної проблеми стали документи ООН, перш за все Генеральної Асамблеї, стенографічні звіти засідань Ради Безпеки, резолюції, заяви та виступи Генерального Секретаря ООН та голів Ради Безпеки, прес-релізи та інші публікації ООН(1).

- S/9321, S/10096, S/10815, S/11216, S/11218, SG/SR/2967, S/14190, S/14196, S/14197, S/14198, S/14203, S/14206, S/14213, S/14214, S/14218, S/14251, S/15293, S/15296, S/15443, S/15447, S/15448, S/15616, S/15634, S/15644, S/16213, S/16214, S/16337, S/16338, S/16433, S/16609, S/16610, S/16611, S/16614, S/16615, S/16627, S/16628, S/16663, S/16664, S/16553, S/16677, Add 1., S/16648, S/16799, A/39/639, S/16820, A/39/639, S/16842, S/16952, S/16750, S/16897, S/16920, S/17004, S/17006, S/17036, S/17097, S/17127, S/17130, S/17134, S/17622, S/17824, S/17833, S/17949, S/17859, S/17864, S/17864, S/17897, S/17949, S/18381, A/41/PV.6, S/18677/Add.3., S/18576, S/18577, S/18698, S/18704, S/18719, S/18933, S/19382, S/19440, S/19628, S/19823, S/19859, S/20092, S/20094, S/20093, S/20442, S/20093, S/20063, S/20064, S/20134, S/20462, S/26120
1. UN Department of Public Information 1980-1990. NY
 Сфенографіческие отчеты заседаний Совета Безопасности
 S/PV. 1510 - 2950, S/INF/26.
 UN Charter
 UNSU Press Release 101, 49. SC/IA/405, SC/49668
 Резолюция Совета Безопасности 479 (S/Resolution 479)
 Резолюция Совета Безопасности 514 (S/Resolution 514)
 Резолюция Совета Безопасности 522 (S/Resolution 522)
 Резолюция Совета Безопасности 540 (S/Resolution 540)
 Резолюция Совета Безопасности 552 (S/Resolution 552)
 Резолюция Совета Безопасности 586 (S/Resolution 586)
 Резолюция Совета Безопасности 594 (S/Resolution 594)
 Резолюция Совета Безопасности 598 (S/Resolution 598)
 Резолюция Совета Безопасности 612 (S/Resolution 612)
 Резолюция Совета Безопасности 619 (S/Resolution 619)
 Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН 42/233
 (UN/KES/42/233)
- Supplement of Repertoire of the Practice of the Security Council, 1975. UN Dpt of Public Info. NY
 League of Nations Treaty Series. Vol. XCIV 1929, No 2136, London 1929
 UN Chronicle 1980 - 1990. UN Dpt of Public Information. NY

Вагому документальну базу дослідження склали документи та матеріали зовнішньої політики США, офіційні виступи та заяви державних та політичних діячів США; були широко використані офіційні американські публікації (2).

Комплексне дослідження було зроблено на підставі докладного аналізу цілого ряду періодичних видань (3). Для фактичного звірення політики США із зусиллями ООН у районі Перської затоки було зосереджено увагу на аналізі регіональних періодичних видань(4).

Важливе значення для розуміння витоків ірано-іракського конфлікту, а також мотивів дій Вашингтонської адміністрації в регіоні і в діяльності в Раді Безпеки мали роботи дослідників України та Росії : Агаєва С.Л. , Бірінджана Г. , Гантмана В.І., Єгорової Є.В., Жукова Г.П., Звягельської І.Д. , Князева А.Г., Кременюка А.В., Коппель Є.А., Мільштейна В.М., Ніконова В.А., Ніязматова Ш.А., Райнова П.Я., Соловйової Р.Г. Разом з тим, слід відзначити, що праці, написані в умовах "холодної війни", несуть на собі відбиток ідеологізованих підходів в

2. Congressional Quarterly, 1980 - 1990. US Government
 Printing Office, Washington D.C., USA
 Department of State Bulletin, 1980 - 1990, US Government
 Printing Office, Washington D.C., USA
 White House Statements, 1980 - 1990
 Weekly Compilation of Presidential Documents, US
 Government Printing Office, Washington D.C., USA
 White House Press Releases, 1980 - 1990

3.

Years: 1980 - 1990	
The New York Times	The Financial Times
The Washington Post	The Guardian
The Washington Times	The Economist
Chicago Tribune	Strategic Review
Christian Science Monitor	Third World Quarterly
The Baltimore Sun	Middle East Journal
Jane's Defence Weekly	International Herald Tribune
Philadelphia Inquirer	Le Monde
Foreign Affairs	Jeune Afrique
Middle East Contemporary Survey	

4.

Years: 1980 - 1990
 Al-Khalij, Al-Siyasa, Al-Qabas, Ar-Rai Al-Am, Al-Majalla,
 The Baghdad Observer, Al-Ra'y, Al-Tadamun, Sawt-al-Sha'b,
 Al-Thawra, Al-Watan al-Arabi, Jumhuriyye Islami
 The Tehran Observer
 Al-Mustaqbal
 Al-Sharq Al-Awsat
 Al-Yawn Al-Sabi

оцінках політики США, колишнього СРСР та інших держав (5).

Велике практичне значення для написання дисертації мали праці західних спеціалістів, присвячені даній проблемі. Ці дослідження було піддано критичному аналізу, що дало можливість виділити у численній американській літературі кілька напрямів, які визначаються за підходами авторів до висвітлення досліджуваної проблеми. Послідовно захищають політику експансіонізму США у Перській затоці і виступають відвертими прибічниками жорсткої політики Вілого Дому в цьому регіоні представники традиційного консервативного напрямку в американській історіографії, такі як Т. Іоффе, К. ван Холлен, Г. Сік, С. Вайсман, Х. Кросні, Р. Такера та ін. Вони розглядають регіон Перської затоки виключно як зону життєво важливих інтересів США, стверджуючи, що для США необхідним є геополітичний підхід до міжнародних проблем (6).

Інтерес становлять також праці таких прагматиків, як Б. Кордесмана, Д. Ньюсома, Ш. Хантера, В. Свірінгена, Б. Каннолда, Дж. Стосінгера, Дж. Компа, Ф. Лістера, В. Джонса, С. М. Фінгера,

- Агаев С. Л. Иран между прошлым и будущим. события, люди, идеи. М., Политиздат, 1987
- Агаев С. Л. Иранская революция, США и международная безопасность. 444 дня в заложниках. М., Знание, 1987
- Бигиджан Г. Позаivia административа Р. Рейгана в ближневосточном и ирано-иракском конфликтах.
- "Внешнеполитическая деятельность СССР и проблемы международных отношений". М., выпуск 14, 1987
- Гантман В. И. Международные конфликты современности. М., Политиздат 1983
- Егорова Е. В. США в международных кризисах. М., Знание, 1988
- Жуков Г. П. ООН и современные международные отношения. М., Международные Отношения, 1986
- Звягельская И. Д. Конфликтная политика США на Ближнем Востоке (середина 70 - вторая половина 80-х гг.). Институт Востоковедения, Москва, Наука 1990
- Князев А. Г. Персидский залив: истоки напряженнос и. М., Знание, 1988
- Коппель Е. А. Особенности военно-политической стратегии США во второй половине 80-х годов, автореферат, Киев 1981
- Мильштейн В. И. Некоторые аспекты внешней и военной политики США во второй половине 80-х годов. М., Политиздат, 1988
- Никонов В. А. Афера "Иран-Контрас", М., МГУ, 1987
- Ниязатов Ш. А. Ирано-иракский конфликт. М., Политиздат, 1989
- Райнов П. Я. Критика американских буржуазных концепций ближневосточной политики США в 70-е начало 80-х гг., автореферат, Киев, КГУ 1987
- Соловьева Р. Г. ООН: расстановка сил и дипломатия в 80-е гг. Москва, Международные Отношения, 1980

А.Аялона, Р.Мерфі та ін. Вони містять багатий фактичний матеріал з досліджуваної теми. Істотною відмінністю робіт даного напрямку є неупередженість поглядів, заклик до гнучкості в політиці Вашингтону як у Перській затоці, так і в Раді Безпеки ООН, що, на думку авторів, повинно знизити глобальне протистояння "Схід-Захід" і зробити ООН дійсним інструментом миру. Автори припускаються критики ООН, Генерального Секретаря ООН та Ради Безпеки, а також непопулярних політичних кроків адміністрації Р.Рейгана в цьому регіоні (хоч більшою мірою з позицій демонстрування їхньої низької ефективності) у контексті суперництва наддержав та широко трактованої теми про інтереси національної безпеки США. Часто об'єктивні оцінки чергуються з тенденційними судженнями, і деякі з робіт страждають на очевидну суперечливість (7).

У наваномому плані праця одного з найвідоміших дослідників цієї школи професора Джорджтаунського університету (Вашингтон) Ентоні Кордесмана *The Gulf and the West* є вельми характерною й показовою. Концентруючи основну увагу на аспектах західного військового втручання в інтереси держав Затоки та на аналізі радянської воєнної загрози, він практично випускає політичний коментар того, що відбувалося, і зовсім забуває про роль ООН у

6. George Joffe, *The Middle East and North Africa* 1991. Europa Publication Ltd., London 1991
 Christopher van Hollen, *Don't Ensnare the Gulf*. *Foreign Affairs*, N.Y. Vol. 59, No 5 1985
 Gary Sick, *Trial by Error: Reflections on the Iraq-Iran War*. *Middle East Journal*, Vol. 43, No 2, Spring 1989 USA
 Olovich A.C. *The Middle East: Oil Conflict and Hope*. Lexington, Mass., Lexington Books, 1976 USA
 Steve Weismann/Herbert Krosney, *The Islamic Bomb*. NY Times Books, USA 1981
 7. Ami Ayalon, *Middle East Contemporary Survey, 1980-1990*. The Shiloan Center for Middle Eastern and African Studies, Tel-Aviv University, Tel Aviv University Press
 Anthony Cordesman, *The Gulf and the West*. Westview Press, London 1988
 Shireen J. Hunter, *The Gulf Economic Crisis and Its Social and Political Consequences*. *The Middle East Journal*, USA, 1986
 Seymour Maxwell Finger, *The Reagan-Kirkpatrick Policies and the United Nations*. *Foreign Affairs*, Vol. 62, No2, 1983 USA
 Geoffrey Kemp, *Middle East Opportunities*, *Foreign Affairs*, Vol. 68, No 1, 1989 USA
 Bruce Kuniholm, *Retrospects and Prospects: Forty Years of US Middle East Policy*. *The Middle East Journal*, USA, 1987, Vol. 41
 Richard Murphy, *Department of State Bulletin, 1981-1988*. US Government Printing Office, Washington D.C.
 David Newsom, *Miracle or Mirage: Reflection on US Diplomacy and the Arabs*. NY Times Books, 1981
 Frederic Lister, *Politics in the World Arena*, 6th Edition. *The Crisis of International Institutions*. St. Martin's Press, USA 1991
 Walter S. Jones, *The Logic of International Relations*, 5th Edition. NY Times Books, 1987
 Will Swearingen, *Sources of Conflict Over Oil in the Persian Gulf*. *The Middle East Journal*, 1981 USA
 John Stoessinger, 6th Edition of *The Might of the Nations*. *The United Nations in Perspective*. Times Books, NY 1986 USA
 Robert W. Tucker, *The Purposes of American Power*. *Foreign Affairs*, Vol. 59, No 3, 1980
 Kurt Waldheim, *The United Nations: The Tarnished Image*. *Foreign Affairs*, Vol. 63, No 1, 1984

процесі мирного врегулювання. Акцент на деталізації військових аспектів ірано-іракського конфлікту позбавляє роботу Е.Кордесмана можливості порівняльної характеристики реальної політики США у регіоні та їхньої офіційної позиції в Раді Безпеки.

Аналіз робіт представників більш ліберальних поглядів (М.Хеллера, Д.Сігала, Р.Райта, Дж.Фелтона, П.Тауела, Ю.Міллера, Л.Малрої та ін.) показує, що однією з головних відмінних рис їхніх концепцій щодо врегулювання конфліктної ситуації в Перській затоці Організацією Об'єднаних Націй є зважений підхід до традиційного пов'язування нестабільності в регіоні з інтересами національної безпеки США. Учені відверто визнають агресивний характер політики Р.Рейгана в Затоці. Головною умовою врегулювання вони вбачали необхідність політичного рішення за активною участю ООН (8).

Процес мирного врегулювання ірано-іракського конфлікту викликає постійний інтерес у багатьох дослідників країн Близького Сходу. Варто відзначити, що для арабських досліджень залишається властивою обмеженість діапазону політичних поглядів їхніх авторів, що зумовлено консервативним трактуванням інтересів арабської єдності, пан-арабізмом, почуттям страху перед воєнничим ісламським фундаменталізмом і обережністю у підході до наддержав та їхніх політикостратегічних намірів у регіоні. Для написання дисертації найбільший інтерес становили праці таких арабістів регіону, як І.Тарек, Абу Джабер, С.Камаль, М.Хаддурі, М.Заріф Хонсарі, А.Хамід Абдельазі, праці іраніста П.Рамзани та деяких інших, в яких відображено власний погляд на США та ірано-іракську війну, на роль та місце держав регіону у формуванні і розвитку процесу мирного врегулювання конфлікту

8. Mark Heller, *The Middle East: Out of Step with History*, *Foreign Affairs*, Vol. 69, No 1, 1990
 Lee H. Hamilton, *Challenges for the United States Policy in the Middle East*, *The Middle East Journal*, USA, Vol. 43, No 1, 1989
 John Felton, *Congressional Quarterly*, 1980 - 1989, US Government Printing Office, USA
 Judith Miller/ Laurie Myrliot, *Saddam Hussein and the Crisis in the Gulf*, *Times Books*, Random House, NY, USA 1990
 Pat Lowell, *Congressional Quarterly*, 1980 - 1988, US Government Printing Office
 David Seegal, *The Iran-Iraq War: A Military Analysis*, *Foreign Affairs*, Vol. 66, No 5, 1988 USA
 Robin Wright, *Unexplored Realities of the Persian Gulf Crisis*, *The Middle East Journal*, USA, Vol. 45, No 1, 1991

під егідою ООН (9).

Засновуючи дослідження перш за все на документах та інших першоджерелах, широко й критично використовуючи праці попередників, дисертант прагнув дати об'єктивне, неупереджене бачення цієї актуальної проблеми з позиції сучасних міжнародних відносин.

Структура роботи. Дисертація містить вступ, три розділи, висновки, бібліографію та примітки.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, визначається мета, об'єкт та предмет дослідження, встановлюються хронологічні межі, коментується наукова новизна та практичне призначення роботи; аналізуються першоджерела, документи, література.

У першому розділі "Початкові фази воєнних дій і перші зусилля ООН по врегулюванню конфлікту" відзначається, що корені ірано-іракських суперечностей криються в глибині століть. Починаючи з 16 століття, між двома країнами постійно спалахували свари та незгоди з приводу взаємних територіальних зазіхань, які часом набували форми збройних конфліктів.

Ще задовго до виникнення конфлікту у 1980 році Раді Безпеки ООН довелося двічі у 1971 та 1974 роках обговорювати проблеми, пов'язані з регіональною безпекою в Перській затоці. Ці проблеми виникли внаслідок окупації іранськими військами 30 листопада 1971 року островів Абу Муса, Великий та Малий Тануб. Напруженість між двома сусідами тимчасово спала після підписання Алжирської угоди в березні 1975 року.

Після падіння шахського режиму і в міру зміцнення нової революційної влади імама Хомейні відносини між Іраком та

9. Al-Kwar, Hamad Abdelasi. The Decision-Making Process of the UN Security Council: The Iran-Iraq War as a Case Study. State University of New York at Stony Brooks, 1990
10. Baill Badduri. The Gulf War: The Origins and Implications of the Iran-Iraq Conflict. NY, Oxford University Press, 1988
11. Abu Jaber, Kamel S., The Arab Ba'ath Socialist Party. History, Ideology and Organization. Syracuse University Press, USA 1966
12. Zarif-Khonsari M. J., Self-Defense in International Law. The University of Denver, USA 1987
13. P. K. Ramazani, Revolutionary Iran. The John Hopkins University Press, USA 1986
14. Ismael Tareq Y., Iraq and Iran: Roots of Conflict. Syracuse University Press, 1988 USA

Іраном все більш загострювалися. Перехід від локальних інцидентів до повномасштабних бойових дій був оголошений президентом Іракської Республіки С.Хусейном 17 вересня 1980 року.

Рішення Іраку почати війну стало поштовхом до перегляду геополітичних інтересів цілого ряду держав, які визначали політичну карту світу початку 80-х років. Реакція лідерів глобального протистояння на початок воєнних дій у Перській затоці виявилася стриманою. США та СРСР оголосили про свій нейтралітет. Стратегічна вразливість регіону, а також раніш розпочаті сторонами кроки - зокрема, введення радянських військ до Афганістану і заява американського президента Дж.Картера про можливість застосування військової сили в Затоці у випадку необхідності - диктували граничну обережність.

Враховуючи політичну та ідеологічну конфронтацію між США та СРСР, Заходом і Сходом, розглядати політику якоїсь із сторін поза історичним контекстом, який визначав межі відносин СРСР-США в досліджуваній період, і не враховувати їх інтересів щодо впливу на події Ірано-Іракського конфлікту не можна. Тому особливої уваги заслуговує вивчення динаміки розвитку політики Вашингтону не лише з точки зору американських інтересів у зоні ведення бойових дій між Іраном та Іраком, але й у контексті відносин Захід-Схід.

Першу реакцію ООН виявила через чотири дні після початку бойових дій. 22 вересня Генеральний Секретар ООН Курт Вальдхайм звернувся до конфліктуючих сторін із закликом спробувати знайти мирне вирішення конфлікту, що матеріалізувалося у прийнятті 28 вересня 1980 року першої резолюції Ради Безпеки з цього питання. Але Резолюція 479 1) ніяк не відбила того, що Ірак виявився агресором і першим здійснив напад на територію суверенної держави, окупувавши частину її території; 2) трактувала конфлікт більшою мірою як "ситуацію", аніж як "війну", відводячи, таким чином, Раді Безпеки від Статутом ООН встановленої відповідальності визначити, чи був здійснений акт агресії; 3) не закликала Ірак відвести війська, що вторглися у провінцію Хузестан, до міжнародно визнаних кордонів.

Формально, після сімох засідань восени 1980 року, Рада

Безпеки не збиралася для розгляду проблеми ірано-іракської війни аж до липня 1982 року. Одним із показників бездіяльності Ради Безпеки була відсутність гармонії інтересів членів Ради Безпеки, включаючи обидві наддержави, за винятком хіба що віддаленого бажання побачити кінець війни. Недостаткові гармонії сприяли також досуючі труднощі у двосторонніх відносинах держав-членів РБ з обома воюючими сторонами. Це призводило до відсутності конкретного консенсусу у деталях досягнення бажаної мети і до угоди щодо того, які елементи повинні бути включені до резолюції РБ.

Виступивши в РБ за припинення бойових дій, рейганівська адміністрація втім виходила з власних настанов стосовно даного регіону:

По-перше, на початку урядування Рейгана в його найближчому оточенні втвердилася думка про "першочерговість значення району Перської затоки" для американських інтересів, що призвело до висунення вимоги про створення "стратегічного консенсусу" країн Затоки. Це в свою чергу привело до зростання продажу зброї, посилення підготовки американських військ та їхнього тилового забезпечення;

По-друге, Радянський Союз розглядався як джерело найочевиднішої і найреальнішої небезпеки в регіоні. При цьому активно акцентувалася теза про "радянську воєнну загрозу" американським інтересам на Близькому Сході;

По-третє, американська регіональна політика повинна була бути в основному військовою. США тепер спиралися на свої дії та на використання власних збройних сил: передбачалося, що держави регіону будуть в основному давати в розпорядження США бази та інше забезпечення.

Якщо протягом перших 18 місяців конфлікту, починаючи з вересня 1980 року, США дотримувалися офіційно проголошеної політики "нейтралітету і невтручання", то внаслідок перемог іранської армії відбулися зміни в пов'язці Вашингтону: коли американці припустили, що Ірак може програти, залишаючи Ірану командні позиції у Перській затоці, Вашингтон прийняв політику схилення до інтересів Іраку.

Подальший розгляд питання Радою Безпеки призвів до прийняття Резолюції 514 (12 липня 1982 р.) і Резолюції 522 (4 жовтня 1982 р.), що вводили нові конструктивні пропозиції:

1. необхідність відведення військ до міжнародно визнаних кордонів; 2. відлядження в район припинення вогню спостерігачів ООН для здійснення контролю; 3. рекомендацію, щодо врегулювання, прийнятою для обох сторін. Ескалація війни у Перській затоці загрожувала судноплавству і безпеці держав Затоки, підтримку яких РБ висловила з прийняттям 31 жовтня 1983 р. Резолюції 540 та Резолюції 552 від 1 червня 1984 р. Ці резолюції були наміром РБ зрозуміти обидві сторони, засудивши порушення норм міжнародного гуманітарного права й закличавши до припинення обстрілів цивільних об'єктів - предмету постійних скарг Ірану.

Докорінну спробу сприяти припиненню вогню було зроблено Генеральним Секретарем ООН 14 червня, коли після виявлених фактів обопільного застосування хімічної зброї Перес де Куельяр запропонував створити постійні комісії ООН в Багдаді та Тегерані. Він категорично виступив проти застосування хімічної зброї, обстрілювань цивільних об'єктів і жорстокого поводження з військовополоненими.

Важливим стримуючим чинником у роботі РБ був фактичний бойкот Іраном усіх 11 засідань з вересня 1980 року. Хоча навесні 1985 року було зроблено обережну спробу залучити Тегеран до роботи заявою РБ, що засуджувала застосування хімічної зброї супроти іранських солдатів. Однак цього виявилось недостатньо і Іран не визнав слова ініціативи голови РБ переконливими.

Початкова фаза ірано-іракської війни висвітлила неспроможність ООН покласти край кровопролиттю. У 1980-84рр. війна у Затоці не здавалася проблемою, що потребувала негайного втручання з причин суттєвих конфронтацій між Сходом та Заходом. Водночас регіональні миротворчі зусилля не мали успіху і не могли серйозно вплинути на пом'якшення позицій Тегерану та Багдаду.

Початковий період війни не знайшов у Раді Безпеки засудження іракської агресії, що фактично сприяло рішенням Тегерану відмовитися від участі в засіданнях. Зосередження на вирішенні наявних загострень спричинило до невигонання ухвалених раніше резолюцій. Здавалось, що світове співтовариство більше цікавилось глобальним питанням безпеки судноплавства в районі бойових дій, ніж усуненням справжньої

причини загрозливого стану. СРСР і США продовжували переслідувати власну мету, що демонструвало практично мало ефективні заклики до припинення війни. У цілому засуджуючи продовження війни із застосування хімічної зброї та опікуючись безпекою судноплавства, наддержави все ж не доклали у цій справі максимуму зусиль. А саме багато в чому від позиції СРСР і США в РБ дії цього міжнародного органу могли б бути більш ефективними.

У другому розділі "Подальша ескалація війни та зусилля Ради Безпеки щодо її припинення" досліджуються проблеми вироблення й прийняття базової Резолюції 598, труднощі в її практичному втіленні шляхом мирних переговорів під егідою ООН.

У квітні 1985 року Генеральний Секретар здійснив подорож до Багдаду й Тегерану, де обговорював запропонований ним місяцем раніше план врегулювання. Цей план ґрунтувався на розумінні відповідальності і вимагав згідно зі Статутом ООН шукати припинення кровопролиття, а до того як це стане реальністю, керуючись принципами гуманізму спробувати домогтись порозуміння в таких питаннях як застосування хімічної зброї, обстріл цивільних помешкань, гідне поводження з військовополоненими, безпека судноплавства і цивільної авіації.

У 1986 році світове співтовариство стало свідком нового жорстокого спалаху бойових дій між Іраном та Іраком із застосуванням хімічної зброї. Рада Безпеки прийняла Резолюцію 582 (24 лютого 1986 р.), в якій засуджувалося її використання, і водночас зробила посилання на "ініціальні акти", що привели до розв'язання війни. Загалом до цього часу Рада Безпеки прийняла сім резолюцій та виступила з низкою заяв у різні часи закликаючи до: виводу військ до міжнародно визнаних кордонів, припинення військових операцій проти цивільних об'єктів, поважання прав свободи судноплавства та торгівлі у міжнародних водах, утримування від дій, здатних спричинити загорову морові, безпеці та морському життю регіону Перської затоки, поважного ставлення до військовополонених. Рада Безпеки підтримала Генерального Секретаря та його спеціальних представників (О.Пальме, Д.Кордовеса) у їх зусиллях досягти всеохоплюючого та почесного врегулювання.

У період між березнем 1984 та серпнем 1988 року

Генеральний Секретар відрядив сім місій до району бойових дій з метою виявлення фактів застосування хімічної зброї. Доповіді спеціалістів засвідчували її застосування обома сторонами. Впродовж зазначеного періоду Перес де Куельяр також відрядив до регіону місії з питань виявлення фактів обстрілів цивільних об'єктів та фактів жорстокого поводження з військовополоненими.

У надзвичайно важкій ситуації, що склалась на початок 1987 року Перес де Куельяр закликав членів РБ розробити цілеспрямовані дії з метою покласти край війні і вже в кінці січня запропонував свій план. 20 липня 1987 року Рада Безпеки одностайно затвердила Резолюцію 598, що роком пізніше стала основою досягнутої угоди про припинення вогню. Резолюція 598 вимагала негайного припинення вогню і відведення військ і стала спробою надати цим положенням статусу обов'язкових до виконання. Оперативна частина Резолюції 598 також містила три нових елементи:

1. Посилання на "неупереджений орган" для наділення його повноваженнями "провести вивчення питання про відповідальність за розпалення конфлікту", що могло задовольнити ключову вимогу Ірану.

2. Посилання на "належну міжнародну допомогу" у післявоєнних реконструкційних зусиллях сторін.

3. Перегляд "заходів щодо посилення безпеки і стабільності у регіоні", що повинно було бути опрацьовано разом з воюючими сторонами та іншими державами Затоки, що було запропоновано Іраном перед початком ескорту кувейтських суден та нарощування військової присутності США у Перській затоці.

У дослідженні розроблено детальну схему протиріч між Іраном та Іраком щодо положень зазначеної резолюції. Багдад повідомив про її прийняття 23 липня 1987 року. Тегеран зміг це зробити тільки 17 червня 1988 року. Крім суто двосторонніх розбіжностей в механізмах уведення Резолюції 598 в дію, існували труднощі й у стосунках між членами РБ. Очікувалося, що невдовзі мала бути прийнятою ще одна резолюція, яка б накладла ембарго на військові постачання Ірану. Сукупність таких чинників як інтернаціоналізація конфлікту, низький моральний дух населення та армії, дефіцит військових постачань та матеріальної бази, зростаюча міжнародна ізоляція, воєнні

невдачі, спричинила угоду Ірану прийняти Резолюцію 598, що однак не ототожнювалось з остаточним припиненням війни.

9 серпня 1988 року рішенням РБ було створено Група військових спостерігачів ООН - UNIMOG для контролю за виконанням угоди припинення вогню.

Між 25 серпня та 13 вересня 1988 р. сторони провели перші переговори на рівні міністрів закордонних справ під егідою Генерального Секретаря та його постійного представника Й.К.Едіассона. Зустрічі були націлені на важкий пошук прийняттого механізму, реалізації Резолюції 598. Вони були продовжені з 1 жовтня по 11 листопада 1988 року. Протягом переговорів основні дискусії розгортались навколо таких тем: передування припинення вогню відводу військ до міжнародно визаних кордонів, питання очищення та контролю Шатт аль Араб, ідентифікація сторони, яка ініціювала війну, поводження з військовополоненими, відшкодування збитків. Меморандум взаєморозуміння між Іраном, Іраком та Міжнародним комітетом червоного хреста дозволив здійснити обмін військовополоненими та загиблими.

Інтенсивні пошуки остаточного врегулювання позицій обох сторін мали місце впродовж 1989 року як з боку Генерального Секретаря, так і з боку його представника, який послідовно в Нью-Йорку та Женеві провів консультації з урядами зацікавлених сторін у Тегерані й Багдаді. Вперше безпосередню зустріч міністри закордонних справ Ірану та Іраку провели тільки у липні 1990 року, що стало психологічним зрушенням. Однак події, що відбулись після 2 серпня 1990 року у зв'язку з іракською окупацією Кувейту, не дозволили довести процес переговорів до повного врегулювання і вироблення мирного договору. Окупація Кувейту іракськими військами відвернула увагу світового співтовариства та Ради Безпеки від проблем та невирішених питань Ірано-іракської війни, врегулювання яких опинилося в залежності від дій урядів Ірану та Іраку. Фактично Ірано-іракська війна припинилася, але повноправного юридичного документу, що підтверджував би стан миру, вироблено не було.

У третьому розділі "Політика США в зоні Перської затоки в період Ірано-іракської війни" досліджується і розкривається неслухняність американської політики нейтралітету у війні, двозначність практичних політичних дій та офіційного підходу.

Проголосивши Перську затоку зоною "життєвих інтересів", США не могли залишатись осторонь розвитку подій хоч, офіційно було проголошено нейтралітет. Державний департамент активно шукав обхідних шляхів участі в подіях, які, за існуючим тоді переконанням американців, зачіпали сферу їх життєвих інтересів. Для здійснення цієї політики за давньою традицією Вашингтон шукав так званої опорної держави, впливачи на яку, США брали б участь у політичному житті регіону.

Офіційний Білий Дім підкреслював, що головна мета США у цьому регіоні полягає у забезпеченні постійного доступу до нафти Перської затоки і недопущення, щоб СРСР отримав військовополітичний контроль над нафтою цього району.

Дотримуючись формального невтручання принаймні до 1983 року, адміністрація президента Р.Рейгана прийняла політику "схиляння в бік Іраку" після того, як після перших 18 місяців конфлікту внаслідок перемог іранської армії склалась реальна можливість, що Багдад може програти. Такій політиці сприяло відновлення дипломатичних відносин, надання пільгових кредитів Іраку, скасування ембарго на торгівлю. Усвідомлюючи, що поразка Іраку не буде відповідати інтересам США, Вашингтон застосував значний тиск на уряди Великобританії, ФРН, Ізраїлю, Італії та Туреччини з метою домогтись припинення військових поставань Ірану. Дії рейганівської адміністрації дедалі реальніше набували характеру перешкодити відродженню Ірану як центральної регіональної сили, були спробою запобігти поширенню ідей ісламського фундаменталізму на лояльні режими Затоки, тобто набували характеру більшої підтримки Багдаду. Усвідомлюючи вразливість американських інтересів, Ірак пішов на розширення зони військових дій на акваторію Затоки, спонукавши Тегеран до відповідних дій, що призвели до нового втручання Вашингтону. США заявили, що свій обов'язок вбачають у забезпеченні свободи торгівлі та судноплавства у міжнародних водах Затоки. Підтвердивши свій "нейтральний курс", на середину 1984 р. у районі Аравійського півострова Вашингтон вже зосередив до 15 кораблів. Однак проіракський нахил не знаходив беззаперечної підтримки американських конгресменів, оскільки з точки зору довгострокової перспективи Іран становив для США набагато серйозніший інтерес.

Для глибшого розуміння розвитку політики США під час

війни необхідно усвідомити значення таємних поставок зброї режимові Хомейні представниками рейганівської адміністрації. Змова США з революційним режимом у Тегерані сприяла кризі відносин Вашингтону з країнами Затоки. Операція "Іран-контрас" досить чітко виявила лицемірство американської політики на Близькому Сході і продемонструвала реальну прірву між проголошеним та реальним політичними курсами.

Загострення "танкерної війни" сприяло планам Вашингтону відновити підупалу репутацію в Затоці. Участь у конвоюванні не лише частково вирішувала проблему американського реноме захисника арабів і гаранту безпеки, але й дозволяла вирішити проблему легалізації американської військової присутності у Перській затоці, відсторонивши, як здавалося у Вашингтоні, СРСР від більшої участі у справах регіону. Привід нейтралітету не зміг переважити бажання "бачити Ормузьку протоку закритою".

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що небезсумнівний статус американського нейтралітету не відповідав дійсній політиці США. Про це свідчили, зокрема, постачання зброї до Ірану, конвоювання та військово-нарошування в Затоці. Водночас не можна не відзначити активної ролі США в ООН, особливо в тому, що стосується вироблення, прийняття та впровадження Резолюції 598. Ця діяльність розглядалась рейганівською адміністрацією як один з напрямів подвійної політики. У період після встановлення умови щодо припинення вогню Вашингтон активно підтримував усі акції ООН, спрямовані на мирне врегулювання. Ця політика знайшла своє продовження і при новому президенті. Готовність захищати принципи свободи судноплавства і вільний потік нафти було підтверджено. Географічне розташування Перської затоки завжди було привабливим для американської зовнішньої політики з точки зору розвитку політичних, економічних та військово-стратегічних планів. Цей регіон посів чільне місце у регіональних інтересах США і, доки Перська затока залишається нафтоносною, малоймовірно, щоб інтереси США, особливо довгострокові, вважали корінних змін.

У висновках сформульовано загальні підсумки дослідження:

1. Ірано-іракський конфлікт мав специфічні особливості, що зумовлювали труднощі його остаточного врегулювання, а саме: багатоплановість суперечностей - ідеологічних, політичних,

економічних, релігійних, об'єктивних і суб'єктивних (проблем несумісності особистостей).

2. Суперечливу, багато в чому визначальну роль у процесі врегулювання конфлікту грали наддержави, що розглядали війну крізь призму глобального протистояння "Схід-Захід" і забезпечення своїх стратегічних та інших інтересів у даному регіоні. Позитивний поворот у радянсько-американських відносинах у другій половині 30-х років благодійно позначився на роботі РБ і розв'язанні ірано-іракського конфлікту.

3. Важливу роль у підходах і діях Ради Безпеки грало те, що жодна з воюючих сторін не користувалася міцною, однозначною і безумовною підтримкою ні США, ні СРСР.

4. Незважаючи на зволікання Радю Безпеки ефективних пропозицій щодо врегулювання конфлікту на його ранніх етапах розвитку, ООН в цілому зіграла важливу позитивну роль, сприяючи припиненню вогню, переборенню тяжких наслідків війни, забезпечуючи посередництво у проведенні переговорів та стимулюючи зближення позицій Ірану та Іраку.

5. Серед форм і методів, застосованих ООН у процесі врегулювання конфлікту, слід відзначити:

а/ важливе значення у розробці колективного рішення мали неформальні консультації між членами Ради Безпеки. Центральне місце в цьому відношенні посіли США та СРСР, оскільки саме ці дві держави, зробивши взаємні поступки, прийшли до висновку про необхідність термінових і конкретних кроків, внаслідок чого з'явилася Резолюція 598;

б/ зважаючи на об'єктивні труднощі у роботі Ради Безпеки, особливу роль у вирішенні розглянутого конфлікту відіграв Генеральний Секретар ООН. Керуючись мотивами доброї волі, у межах наданих йому повноважень згідно зі Статутом ООН він ініціював розгляд таких важливих питань, як застосування хімічної зброї, обстріли цивільних об'єктів, бомбардування мирного судноплавства, поводження з військовополоненими. Великою заслугою Генерального Секретаря є участь у виробленні умов припинення вогню, а також у забезпеченні двосторонніх переговорів між Іраном та Іраком.

6. Як і в інших операціях по збереженню миру, ООН і в даному конфлікті займала нейтральну позицію, прагнучи не підтримувати жодну з воюючих сторін. Систему колективної

безпеки, передбачену Статутом ООН, не було введено в дію. Це багато в чому пояснювалося як складністю чіткого визначення агресора, так і позицією зацікавлення наддержав.

7. Прихильність до доктрин "захисту життєвих інтересів", "неоглобалізму" та "воєн малої інтенсивності", ідеологічна нетерпимість вашінгтонської адміністрації Р. Рейгана, традиційні силові методи визначили для США суперчливий курс "нейтрального втручання" в ірано-іракський конфлікт. Офіційна нейтральна позиція американської адміністрації виявилася неспроможною і насправді спричинилася до погіршення конфлікту на різних етапах. З іншого боку, необхідність відновлення політичного реноме у зв'язку зі скандальним "іракгейтом", втручання під приводом конвоювання кувейтських танкерів продемонстрували значну концентрацію зусиль американської політики у цьому регіоні.

8. Усвідомлення ймовірності переростання регіональної кризи у міжнародну, виходу її за регіонально визначені межі бузумовно сприяло більшій консолідації зусиль постійних членів РБ у розумінні того, що їхні конкретні інтереси в регіоні не повинні переважити необхідність припинення вогню і ліквідацію загрози міжнародному миру й безпеці.

9. Близький Схід і ареал Перської затоки - надто напружені регіони для того, щоб їхні проблеми були розв'язані швидко. Тут зосереджене сплетіння численних національних, політичних, військових, економічних і стратегічних інтересів у новому світовому порядку, що виник після розпаду СРСР і відступу "холодної війни". Ірано-іракські суперечності тимчасово опинилися в затінку більш гарячих та хвилюючих світ проблем. Однак вони залишилися. І рано чи пізно, якщо зважитися на ймовірний прогноз, світовому співтовариству доведеться рахуватися з усвідомленням таких моментів:

9.1. Стратегічно важливе становище Ірану є загально визнаним. Тому мати з ним добрі відносини важливо для більшості держав світу. Це ж стосується Іраку, який займає одне з провідних місць в арабському світі.

9.2. Обидві держави потребують післявоєнного облаштування і реконструкції. Тому для них у свою чергу є важливими також добрі відносини і співробітництво з іншими країнами світу.

9.3. Неможливість досягнення однієї із сторін беззаперечної

перемоги над іншою робить можливість відновлення воєнних дій малоімовірною.

9.4. Загальне поліпшення становища у світі і у відносинах між наддержавами, Сходом і Заходом створює передумови для спільного підходу у вирішенні питань, пов'язаних з регіональними конфліктами, в тому числі ірано-іракським. Цей позитивний процес ООН повинна використати для досягнення справді тривалого миру між Іраном та Іраком.

9.5. Передумови для досягнення мирного вирішення суперечностей посилюються внутрішнім становищем у Ірані та Іраку. Після смерті Хомейні в Ірані запауувала політика прагматичного крила в уряді. Політика Саддама Хусейна також є прагненням відновлювати позитивний імідж Іраку в арабському світі і на міжнародній арені.

9.5. Головними перешкодами на шляху до миру є питання, пов'язані з кордонами і недопущенням у зв'язку з цим втручання у внутрішні справи держав. Оскільки воєнне вирішення питання виявилось неможливим, альтернативою можуть бути або переговори між сторонами, де ООН будуть продовжувати свою миротворчу місію неупередженого посередника, або розгляд положень Алжирської угоди 1975 року Міжнародним Третейським судом.

10. Припинення ірано-іракської війни підвищив імідж ООН як реального і дійового органу, чия провідна роль у розв'язанні міжнародних конфліктів зростатиме. Конфлікт у Перській затоці в силу об'єктивних обставин у зв'язку з агресією Іраку проти Кувейту залишився незавершеним. Його уроки полягають у тому, що політична гра поза нормами міжнародного права і політичні амбіції на рівні державної політики обходяться дорого як самим залученим до цього силам, так і народам країн, втянутих у конфліктні ситуації. До того ж урегулювання конфліктів вимагає значних міжнародних зусиль і витрат. У розумному мирному вирішенні виникаючих суперечливих проблем - вірний шлях до стабільного миру й безпеки.

11. Офіційна та реальна політика адміністрації США часів ірано-іракської війни характеризувалася більш суперечностями, ніж збігами, а саме:

а/ прилюдно заявивши в ООН про політику невтручання і нейтралітету, Вашингтон ніколи на ділі не розлучався з планами реального впливу на хід війни у Перській затоці;

б/ позиція США на початкових етапах розвитку війни обтяжувалася гіркотою втрати Ірану, різко загострених суперечностей з новим режимом у Тегерані, прагненням аберегти вплив в арабському світі перед загрозою ісламського фундаменталізму, необхідністю проведення політики глобального стримування Радянського Союзу, а відтак ця позиція була обережною і не носила відкрито конфронтаційного характеру в офіційно окресленою політикою;

в/ дволикість Вашингтону виявила себе у 1984-1986 рр., коли, таємно зайнявши проіракську позицію у зв'язку з небажанням бачити Багдад переможеним, США водночас пішли на контакти з урядом у Тегерані, що закінчилися "ірангейтом" та реальною кризою політики американського нейтралітету в конфлікті;

г/ не менш значною розбіжністю з офіційною лінією невтручання стала операція по забезпеченню супроводу кувейтських танкерів, що різко загострило ситуацію в Перській затоці;

д/ разом з тим не можна не відзначити внеску делегації США в ООН у вироблення й прийняття базової Резолюції 598, що забезпечувала реальні передумови для припинення вогню.

Таким чином, заявивши про свій нейтралітет, США з самого початку стали об'єктивно зацікавленою стороною в конфлікті, чия політика стала справжньою демонстрацією реальних планів Вашингтону у цьому стратегічно важливому регіоні.

Наукова апробація дисертації проводилась на кафедрі історії міжнародних відносин та зовнішньої політики, кафедрі історії міжнародних організацій та дипломатичної служби Українського інституту міжнародних відносин. По темі дослідження автором підготовлені й здані до друку статті:

1. Історико-політичний аспект загострення боротьби національного руху курдів під час війни між Іраном та Іраком у 1980-1988 рр., - Київ, Вістник Київського університету, рукопис прийнято до друку у 1993 р.

2. Реакция Запада на возможные шаги Украины, России, Беларуси, направленные на восстановление прежних и налаживание новых связей с нефтедобывающими странами Ближнего Востока, - Москва, Сборник Института Африки АН России, рукопис прийнято до друку у 1993 р.

3. Нафта Перської затоки як альтернативне джерело енергетичного виживання України, "Політика і Час", рукопис прийнято до друку у 1994 році

Зам. № 150, тир. 100. ВПШ * Київський університет *
Київ, Б. Шевченка, 14.

AB 30.093

AB 30.093